

УДК 336.144.2(477)

Пальчевич Г.Т.

кандидат економічних наук, професор,
завідувач кафедри фінансів, банківської справи та страхування,
Центральноукраїнський національний технічний університет

БЮДЖЕТНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ

У статті розглянуто роль бюджетного регулювання в активізації інноваційного розвитку, визначено його сутність, завдання та напрями реалізації. Встановлено, що основними інструментами державної підтримки інноваційного розвитку є бюджетне кредитування, надання державних гарантій за інвестиційними кредитами, а також бюджетне інвестування. Проаналізовано законодавче забезпечення бюджетного регулювання, виокремлено пріоритети та основні засади його здійснення. Визначено, що основними шляхами посилення інноваційної спрямованості бюджетного регулювання є концентрація бюджетних ресурсів на пріоритетних напрямках інноваційного розвитку, оптимізація бюджетних дотацій та субвенцій, використання програмно-цільового методу у бюджетному процесі, забезпечення безпосереднього зв'язку між виділеними бюджетними коштами та отриманими результатами від їх використання, підвищення обґрунтованості бюджетних програм та якості їх реалізації, удосконалення організації бюджетного менеджменту.

Ключові слова: інноваційний розвиток, бюджетне регулювання, бюджетні інвестиції, державні гарантії, субвенції, бюджетний кредит.

БЮДЖЕТНОЕ РЕГУЛИРОВАНИЕ ИННОВАЦИОННОГО РАЗВИТИЯ

Пальчевич Г.Т.

В статье рассмотрена роль бюджетного регулирования в активизации инновационного развития, определена его сущность, задачи и направления реализации. Установлено, что основными инструментами государственной поддержки инновационного развития является бюджетное кредитование, предоставление государственной поддержки по инвестиционным кредитам, а также бюджетное инвестирование. Проанализировано законодательное обеспечение бюджетного регулирования, выделены приоритеты и основные принципы его осуществления. Определено, что основными путями усиления инновационной направленности бюджетного регулирования является концентрация бюджетных ресурсов на приоритетных направлениях инновационного развития, оптимизация бюджетных дотаций и субвенций, использование программно-целевого метода в бюджетном процессе, обеспечение непосредственной связи между выделенными бюджетными средствами и полученными результатами от их использования, повышение обоснованности бюджетных программ и качества их реализации, совершенствование организации бюджетного менеджмента.

Ключевые слова: инновационное развитие, бюджетное регулирование, бюджетные инвестиции, государственные гарантии, субвенции, бюджетный кредит.

BUDGETARY REGULATION OF INNOVATION DEVELOPMENT

Palchevych G.

The article considers the role of budget regulation in activating innovation development, its essence, tasks and directions of realization are defined. It was established that the main instruments of state support for innovation development are budget lending, provision of state guarantees for investment loans, and also budget investment. The legislative support of budget regulation is analyzed, priorities and main principles of its implementation are specified. It was determined that the main ways of strengthening the innovation orientation of budget regulation are the concentration of budget resources in the priority directions of innovation development, optimization of budget subsidies and subventions, the use of the program-target method in the budget process, providing a direct link between allocated budget funds and the results obtained from their use, increase in the validity of budget programs and the quality of their implementation, and improve the organization of budget management.

Keywords: innovative development, budgetary regulation, budget investments, state guarantees, subventions, budgetary credit.

Постановка проблеми. Серед стратегічних пріоритетів держави ключовим вважається формування інноваційної моделі розвитку національної економіки як запоруки реальної незалежності та безпеки. Держава повинна створювати сприятливі умови для активізації інноваційної діяльності, що особливо стосується фінансування нововведень. Наразі існує гостра потреба в обґрунтуванні дієвих методів державного

впливу на інноваційний розвиток країни та фінансової підтримки інноваційних процесів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різні аспекти фінансування інноваційного розвитку економіки є об'єктом наукових досліджень багатьох закордонних та вітчизняних вчених. Найбільш ґрунтовні дослідження у цій сфері здійснено такими науковцями, як: І. Ансофф, Р. Базель, Б. Берман, Д. Бойт, Р. Браун,

Г. Менш, Г. Картер, С. Міллер, Б. Твісс, Е. Харгадон, В. Базилевич, В. Геєць, Н. Демчишак, М. Крупка, А. Кузнєцова, С. Онишко, Л. Федулова та ін. Дослідження згаданих науковців стосуються вивчення теорії та методики організації фінансування інноваційної діяльності. Разом з тим недостатнє висвітлення на даний час отримали питання ролі бюджетної політики в активізації інноваційного розвитку.

Мета статті. Метою статті є дослідження сутності, інструментів та напрямів бюджетного регулювання інноваційного розвитку.

Виклад основного матеріалу. Реформування української економіки поки-що не супроводжується прискореним розвитком інноваційних процесів. Згідно оцінки показників інноваційного розвитку окремих країн, відображеної в доповіді «Глобальний інноваційний індекс» (ГІІ) 2017 р., Україна зайняла 50-е місце з 127 країн світу, піднявшись на шість рядків у порівнянні з 2016 р. Сусідами України по рейтингу є Чорногорія, Катар, Таїланд і Монголія. З межуючих з Україною країн кращий показник мають: Словаччина – 34-е місце, Польща – 38-е місце, Угорщина – 39-е місце, Румунія – 42-е місце. Гірші показники спостерігаються в Молдові – 54-е місце, Білорусі – 88-е місце. З країн колишнього СРСР найкращий показник – у Естонії, яка посіла 25-е місце. Серед європейських країн Україна перебуває на 33-у місці [8].

Провідна роль в організації фінансування інноваційної діяльності покладена насамперед на державу, яка за допомогою дієвих методів повинна сприяти концентрації фінансових ресурсів для розробки та реалізації важливих інноваційних проектів у тих сферах, що забезпечують збільшення випуску конкурентоспроможної продукції на внутрішньому та зовнішньому ринках. До фінансових методів впливу держави на інноваційні процеси відносять: бюджетне фінансування на основі субсидій, грантів, держзамовлень; податкове стимулювання; участь в державно-приватному партнерстві; державні гарантії як форму забезпечення кредитів, що надаються для фінансування інноваційних проектів.

Відповідно до Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність» одним із основних інструментів реалізації державної політики у сфері наукової і науково-технічної діяльності є бюджетне фінансування. Держава забезпечує бюджетне фінансування наукової і науково-технічної діяльності у розмірі не менше 1,7 відсотка валового внутрішнього продукту України. Видатки на наукову і науково-технічну діяльність за рахунок державного бюджету є захищеними статтями видатків бюджету.

Законодавчо передбачено, що кошти бюджетних програм сприяння розвитку виробничо-орієнтованих наукових установ спрямовуються на: фінансування забезпечення проведення наукових досліджень, здійснення науково-технічних (експериментальних) розробок; розвиток інфраструктури та оновлення матеріально-технічної бази наукової і науково-технічної діяльності; повне або часткове безвідсоткове кредитування інноваційних та інвестиційних проектів виробничо-орієнтованих наукових установ; повну або часткову компенсацію відсотків, сплачених виробничо-орієнтованими науковими установами комерційним банкам та іншим фінансово-кредитним установам за кредитування інноваційних та

інвестиційних проектів виробничо-орієнтованих (галузевих) наукових установ [5].

В Україні узаконено наступні види фінансової підтримки інноваційної діяльності [6]:

– повне безвідсоткове кредитування (на умовах інфляційної індексації) пріоритетних інноваційних проектів за рахунок коштів Державного бюджету України, коштів бюджету Автономної Республіки Крим та коштів місцевих бюджетів; часткове (до 50 %) безвідсоткове кредитування (на умовах інфляційної індексації) інноваційних проектів за рахунок коштів Державного бюджету України, коштів бюджету Автономної Республіки Крим та коштів місцевих бюджетів за умови залучення до фінансування проекту решти необхідних коштів виконавця проекту і (або) інших суб'єктів інноваційної діяльності;

– повна чи часткова компенсація (за рахунок коштів Державного бюджету України, коштів бюджету Автономної Республіки Крим та коштів місцевих бюджетів) відсотків, сплачених суб'єктами інноваційної діяльності комерційним банкам та іншим фінансово-кредитним установам за кредитування інноваційних проектів;

– надання державних гарантії комерційним банкам, що здійснюють кредитування пріоритетних інноваційних проектів;

– майнове страхування реалізації інноваційних проектів у страховиків.

Згідно Бюджетного кодексу, субвенції на виконання інвестиційних проектів, які в тому числі можуть мати й інноваційний характер, надають з державного бюджету місцевим бюджетам з урахуванням таких основних засад [1]:

1) економічної ефективності досягнення цілей інвестиційного проекту із залученням мінімального обсягу бюджетних коштів на виконання інвестиційних проектів;

2) спрямованості субвенції винятково на створення, приріст чи оновлення основних фондів комунальної форми власності (насамперед на завершення будівництва та реконструкції об'єктів зі ступенем готовності понад 70 %);

3) фінансової забезпеченості інвестиційних проектів, строк впровадження яких довший, ніж бюджетний період, необхідними фінансовими ресурсами місцевих бюджетів, кредитами (позиками), залученими під державні та / або місцеві гарантії, та коштами субвенції на їх виконання впродовж усього строку впровадження;

4) рівня забезпеченості об'єктами виробничої, комунікаційної та соціальної інфраструктури, що підвищує інвестиційну привабливість території;

б) участі бюджету – отримувача субвенції: для бюджетів сіл, їх об'єднань, селищ, міст районного значення – не менш як 1 % від обсягу такої субвенції; для бюджету Автономної Республіки Крим, обласних і районних бюджетів, бюджетів міста Севастополя, міст республіканського Автономної Республіки Крим та обласного значення, бюджетів об'єднаних територіальних громад, що створюються згідно із законом та перспективним планом формування територій громад – не менш як 3 % від обсягу такої субвенції; для бюджету міста Києва – не менш як 5 % від обсягу такої субвенції;

7) обґрунтування спроможності подальшого утримання за рахунок коштів місцевих бюджетів об'єктів комунальної власності.

При цьому Бюджетним кодексом передбачено й можливість створення Державного фонду регіонального розвитку у складі загального фонду державного бюджету. Зауважимо, що кошти державного фонду регіонального розвитку спрямовують на виконання інвестиційних програм і проектів регіонального розвитку (у тому числі проектів співробітництва та добровільного об'єднання територіальних громад), що мають на меті розвиток регіонів, створення інфраструктури індустріальних та інноваційних парків і відповідають пріоритетам, визначеним у Державній стратегії регіонального розвитку та відповідних стратегіях розвитку регіонів [1].

Отже, до основних інструментів державної підтримки інноваційного розвитку віднесено бюджетне кредитування, надання державних гарантій за інвестиційними кредитами, а також бюджетне інвестування.

Серед науковців існує точка зору, що змістом бюджетного регулювання держави є розроблення основних напрямів формування та використання бюджетних коштів, зважаючи на необхідність виконання завдань, поставлених перед суспільством на певному етапі його розвитку [7, с. 160]. Бюджетне регулювання виступає одним із вагомих інструментів фінансової політики, визначається завданнями соціально-економічного розвитку суспільства та повинне бути спрямоване на відповідні економічні перетворення, ендогенні фактори економічного зростання. Бюджет, як дієва складова системи державного регулювання економіки, має узгоджуватися з основними напрямками економічного та соціального розвитку країни [4, с. 87].

Відтак вважаємо, що основним завданням бюджетного регулювання є вплив бюджетних інструментів (бюджетних інвестицій, кредитів, державних гарантій тощо) на інноваційну діяльність з метою збалансування фінансових ресурсів для реалізації інвестиційних проектів та стимулювання інноваційного розвитку.

Пріоритетними напрямками бюджетного регулювання інноваційного розвитку є фінансове стимулювання інноваційних процесів у сфері енерго- та ресурсозберігаючих технологій, новітніх інформаційно-комунікаційних систем, розвитку людського та інтелектуального капіталу, зміцнення обороноздатності країни та національної безпеки.

Фінансова підтримка інноваційних процесів в Україні, зокрема у контексті застосування інструментарію бюджетного регулювання, має ґрунтуватися на засадах: прямого фінансування створення нових наукоємних галузей і виробництв коштом Державного та місцевих бюджетів, у тому числі на основі мережі державних підприємств, установ і організацій; субсидування та дотування коштом Державного бюджету високотехнологічних, експорто-орієнтованих галузей і виробництв; фінансування науково-дослідних програм, створення наукових центрів відповідно до затверджених концепцій і програм розвитку інноваційної діяльності; надання безпроцентних чи пільгових

позик підприємствам за умов дотримання певних заздалегідь визначених державою критеріїв; використання механізму державних замовлень на інноваційні продукти, зокрема нові технології [2, с. 119].

На сьогодні державна підтримка науково-дослідної та інноваційної діяльності підприємств в Україні здійснюється у формі податкових пільг та прямого бюджетного фінансування. Окремі заходи прямого бюджетного фінансування застосовуються для підтримки науково-дослідних проектів у конкретних галузях. Наприклад, у космічній галузі здійснюється підтримка за бюджетною програмою 6381020 «Виконання робіт за державними цільовими програмами і державним замовленням у сфері космічної галузі, в тому числі загальнодержавної цільової науково-технічної космічної програми України» (30,3 млн грн у 2015 р. при плановому показнику у 51,55 млн грн; бюджетом 2016 р. було передбачено 223,6 млн грн); в енергетиці – за програмою 1101030 «Прикладні наукові та науково-технічні розробки, виконання робіт за державними цільовими програмами і державним замовленням, підготовка наукових кадрів та фінансова підтримка розвитку наукової інфраструктури у сфері паливно-енергетичного комплексу й вугільної промисловості» (5,86 млн грн, що відповідає плановому показнику; бюджетом 2016 р. було передбачено 6,5 млн грн) [3, с. 44].

Водночас, можливості бюджетного регулювання щодо стимулювання інноваційного розвитку впровадження економічних реформ використано не повною мірою. Посилення інноваційної спрямованості бюджетного регулювання можливе шляхом: концентрації бюджетних ресурсів на пріоритетних напрямках інноваційного розвитку; проведення ефективної політики у сфері доходів та у сфері витрат державного і місцевих бюджетів; оптимізації бюджетних дотацій та субвенцій; використання програмно-цільового методу у бюджетному процесі; забезпечення безпосереднього зв'язку між виділеними бюджетними коштами та отриманими результатами від їх використання; удосконалення організації бюджетного менеджменту через прийняття виважених управлінських рішень на підставі результатів оцінки ефективності бюджетних програм.

Висновки. Бюджетне регулювання є дієвим інструментом активізації інноваційного розвитку. Грамотне використання бюджетних інвестицій, бюджетних кредитів, державних гарантій та інших інструментів бюджетної політики спричиняє стимулюючий вплив на економічний розвиток на засадах інноваційності. Удосконалення бюджетного регулювання передбачає виокремлення пріоритетів у сфері фінансування інноваційних проектів, підвищення обґрунтованості бюджетних програм та якості їх реалізації, оптимізації бюджетних доходів і витрат, упорядкування бюджетного процесу та його законодавчого і методичного забезпечення.

1. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 р. № 2456-VI. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>.

2. Кульчицький М.І. Бюджетне регулювання інноваційної діяльності в умовах модернізації національної економіки. *Регіональна економіка* 2015. № 1. С. 115-121.

3. Луніна І. О. Бюджетно-податкове стимулювання інноваційної діяльності в Україні. *Економіка і прогнозування*. 2016. № 1. С. 41-56.

4. Мельниченко С.І. Бюджетне регулювання економічного розвитку. *Вісник ДДФА. Економічні науки*. 2014. № 2. С. 82-88.

5. Про наукову і науково-технічну діяльність: Закон України від 26.11.2015 року № 848-VIII (зі змінами і доповненнями). URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/848-19/page4>.

6. Про інноваційну діяльність від 04.07.2002 р. № 40-IV (зі змінами і доповненнями): Закон України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/40-15>.

7. Чугунов І. Я. Теоретичні основи системи бюджетного регулювання : навч. посіб. К. : НДФІ, 2005. 259 с.

8. Global Innovation Index 2017 Innovation Feeding the World Author(s): Cornell University, INSEAD, WIPO. Publication year: 2017. URL: http://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo_pub_gii_2017.pdf.

E-mail: galinapalchevich@gmail.com

УДК 330.322:631.11:336

Смик Р.Ю.

аспірант,

Навчально-методичний комплекс

Національного технічного університету України

«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»,

Міжнародний університет фінансів

ФОРМУВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНИХ РЕСУРСІВ ЯК ОСНОВА ПОДОЛАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ НЕЗАБЕЗПЕЧЕНОСТІ

У статті аргументовано на основі емпіричних даних виявлено основне джерело формування інвестиційних ресурсів у сучасній економічній системі України для довгострокового стратегічного фінансування розвитку агропромислового сектору з метою подолання інвестиційної незабезпеченості сільського господарства, як стратегічного напрямку розвитку економіки країни. У статті також проаналізовано досвід країн світу, які пережили «економічне чудо». Виявлені основні джерела формування такими країнами інвестиційних ресурсів для фінансування розвитку реального сектора економіки.

Ключові слова: інвестиції, аграрний, ресурси, забезпечення, банки, кредитування

ФОРМИРОВАНИЕ ИНВЕСТИЦИОННЫХ РЕСУРСОВ КАК ОСНОВА ПРЕОДОЛЕНИЯ ИНВЕСТИЦИОННОЙ НЕОБЕСПЕЧЕННОСТИ

Смык Р.Ю.

В статье аргументировано, на основе эмпирических данных, обнаружено основной источник формирования инвестиционных ресурсов в современной экономической системе Украины для долгосрочного стратегического финансирования развития агропромышленного сектора с целью преодоления инвестиционной необеспеченности сельского хозяйства, как стратегического направления развития экономики страны. В статье также проанализирован опыт стран мира, которые пережили «экономическое чудо». Выявлены основные источники формирования такими странами инвестиционных ресурсов для финансирования развития реального сектора экономики.

Ключевые слова: инвестиции, аграрный, ресурсы, банки, кредитование, обеспечение

FORMATION OF INVESTMENT RESOURCES AS A BASIS FOR OVERCOMING INVESTMENT INSECURITY

Smyk R.

In the article, the author with reason and on the basis of empirical data, identifies the main source of investment resources in the modern economic system of Ukraine for long-term strategic financing of the development of the agro-industrial complex in order to overcome the scarcity of investment resources in agriculture as a strategic sector of the country. The article also analyzes the experience of those countries, which used to experience an "economic miracle". The author reveals the main sources of investment resources, which the said countries employed to finance the development of the real sector of their economies. As a result of our analysis of macroeconomic indicators of Ukraine in comparison with similar indicators of other economies of world countries, we have been proved by means of revealing the mechanism of causal relations of formation of investment resources in the economy, which is the key to creating opportunities for ensuring the necessary level of monetary the masses, the main actors in the creation of which are the central bank and commercial banks.

Keywords: investment, agrarian, resources, banks, lending, procurement.